

מחוק את המילה "בת" מהגיסא שבידך.

ברם, **אביי אמר**: אין לשנות הגירסא, והכי פירושא, **אפילו היה בת לבן לא דברנו**. כדאמרינן לעיל, שאין הבת יורשת עם בת הבן.

צדקניות הן, שאף על פי שהותר להן להנשא למי שתחפוצנה⁽¹⁶⁹⁾, מכל מקום **לא נישאו אלא להגון להן**. דהיינו ממשפחת אביהן. כדכתיב, "ותהיינה... לבני דודיהן לנשים".

תני רבי אליעזר בן יעקב, מתוך שהיו מצפות להגון להן, **אפילו קטנה שבהן לא נשאת פחותה מארבעים שנה**⁽¹⁷⁰⁾.

ומקשה הגמרא: **איני, והא אמר רב הסדא, ניסת פחותה מבת עשרים, וילדת עד ששים, בת עשרים, וילדת עד ארבעים, בת ארבעים, שוב אינה יולדת**. ואם כן, כיצד המתינו זמן רב כל כך, שלא תוכלנה ללדת עוד, וכך, מי הסכים לשאתן כשאינן יכולות ללדת?

אלא, מתוך שצדקניות הן, ובטוחות

בצידקתן שיעשה להן נס, לא חששו להמתין להגון להן אפילו לאחר גיל ארבעים. ונעשה להן נס כיוכבד.

והיכן נעשה ליוכבד נס?

דכתיב בעמרם אבי משה, שחזר ונשא את יוכבד, **"וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי"**.

ודרשינן: **אפשר היתה בת מאה ושלושים קכ-א שנה, וקרא לה "בת"?** היה לו לומר, "אשה מבית לוי"?

ומנלן שהיתה בת מאה ושלושים שנה?

דאמר רבי חמא בר חנינא, זו יוכבד שהורתה בדרך, ונולדה בין החומות, **דכתיב, "אשר ילדה אותה ללוי במצרים"**,

דהיינו, **לידתה היתה במצרים, והורתה שלא במצרים**.

ואם כן, הרי גלות מצרים היתה מאתים ועשר שנים⁽¹⁷¹⁾, ומשה היה ביציאת מצרים

169. כדכתיב: "לטוב בעיניהן תהיינה לנשים", אך עצה טובה השיאן הכתוב ש"למשפחת מטה אביהן תהיינה לנשים". רשב"ם.

170. מבארים התוספות, שסבר כמאן דאמר (שבת צו ב) "צלפחד היינו מקושש", ומעשה המקושש היה בתחילת הארבעים שנה שהיו במדבר,

כמבואר במדרש, שהיתה כוונתו לשם שמים, שהיו ישראל אומרים, כיון שנגזר עליהם שלא להכנס לארץ, שוב אינם מחוייבים במצות, עמד וחילל שבת, כדי שיהרג.

ואילו בנותיו לא נישאו עד סוף הארבעים

שנה, כדמוכחי קראי. הרי, שלא היו פחותות מגיל ארבעים כשנישאו.

171. בסדר עולם יליף מקרא, מהם ה"ארבע מאות שנה" של הגלות:

נאמר לאברהם בבית בין הבתרים "כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם". ודרשינן: איזה "זרע"? זה יצחק. שנאמר "כי ביצחק יקרא לך זרע".

ביצחק הוא אומר "ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם", ויעקב אבינו אמר לפרעה "ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה".

הרי ששים שנה דיצחק, ומאה ושלושים

בן שמונים שנה. נמצא, שאמו, היתה בשעת לידתו בת מאה ושלושים שנה.

ואמאי קרו לה "בת"?

אמר רב יהודה בר זבידא, מלמד שנולדו בה סימני נערות, נתעדן הבשר, נתפשטו הקמטין, וחזר היופי למקומו.

ומקשה הגמרא: מדוע כתיב בה "ויקח את בת לוי", ומשמע, שלקח אשה חדשה, והרי כבר היתה אשתו, אלא שגירשה מפני גזירת "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו", והחזירה מפני מרים שנתנבאה לו שעתיד לצאת ממנו בן שיושיע את ישראל⁽¹⁷²⁾. ואם כן, "ויחזור" מיבעי ליה?

אמר רב יהודה בר זבידא: מלמד שעשה לה מעשה לקוחין: הושיבה כאפריון, ואהרן ומרים משוררים לפניו, מתוך שמחה על שעתיד משה רבינו לצאת ממנה, ומלאכי שרת אומרים אם הבנים שמחה.

הגמרא חוזרת לבאר פרשת בנות צלפחד.

וקשיא לן, מדוע כשבאו לפני משה מנאן הכתוב באופן הבא, "מחלה, נועה, חגלה, מלכה ותרצה", ואילו כשנשאו נכתבו בסדר

אחר, "מחלה תרצה חגלה ומלכה ונועה"?

ומתרצת הגמרא: להלן, כשנשאו לבני דודיהן, מנאן הכתוב דרך גדולתן. דמסתבר שנשאו לפי סדר לידתן. שהרי אין הדרך להשיא את הצעירה לפני הבכירה.

וכאן, שבאו לפני משה, נמנו דרך חכמתן.

ותרוץ זה מסייעא ליה לדברי רבי אמאי.

דאמר רבי אמאי: בשיבה, [בין כשיושבים לדין, ובין בשאר ישיבות של תורה] הלך אחר חכמה. ומושיבים את החכם לפני הזקן.

אך במסיבה של משה, או בנישואין, הלך אחר זקנה.

אמר רב אשי: והוא דמפליג בחכמה, והוא דמפליג בזקנה.

כלומר, אין מקדימין את החכם לזקן בשיבה, אלא אם היה החכם מופלג בכחמה מן הזקן.

וכן אין מקדימין את הזקן לחכם המופלג בבית המשה, אלא אם היה זקן מופלג ממנו בזקנה⁽¹⁷³⁾.

ארבע מאות שנה"?

אלא, כל זמן שזרעך ב"ארץ לא להם", ארבע מאות שנה. אך העיניו בפועל היה רק מאתים ועשר שנים. רשב"ם.

172. כמבואר בסוטה (יב ב).

173. היינו, זקן מאד, אז חולקין לו כבוד בבית המשה יותר מן החכם, ואע"ג דמופלג ההוא חכם בחכמה. וכגון, שהזקן חכם קצת.

דיעקב, הרי מאה ותשעים. ומאתים ועשר שנה עמדו במצרים, הרי ארבע מאות שנה שנאמרו לאברהם.

ואי אפשר לומר שהיו במצרים ארבע מאות שנה, שהרי קהת מיורדי מצרים היה כדכתיב ובני לוי גרשון קהת ומררי, ושני חיי קהת שלש ושלושים ומאת שנה, ושני חיי עמרם בנו שבע ושלושים ומאת שנה, ושמונים שנה של משה, הרי לכל היותר שלש מאות וחמשים.

אם כן מה תלמוד לומר "ועבדום וענו אותם

הגמרא מיישבת את סתירת הפסוקים באופן אחר,

תנא דבי רבי ישמעאל: בנות צלפחד שקולות היו. שנאמר "ותהיינה", ודרשינן, הויה אחת לכולן. ולכן פעמים הקדים זו לזו, ופעמים איפכא.

אמר רב יהודה אמר שמואל: בנות צלפחד הותרו להנשא לכל השבטים.

שנאמר, "לטוב בעיניהם תהיינה לנשים".

אלא מה אני מקיים "אך למשפחת מטה אביהם תהיינה לנשים"?

עצה טובה השיאן הכתוב, שלא ינשאו אלא לחגון להן.

ומקשה הגמרא: מותיב רבה, שנינו

בברייתא: נאמר בתורה (ויקרא כב,ג), "אמור אליהם", לאותן העומדים על הר סיני, "לדורותיכם", אלו דורות הבאים.

דורשת הברייתא: אם נאמר אבות, למה נאמר בנים, ואם נאמר בנים, למה נאמר אבות?

מפני שיש באבות מה שאין בבנים, ויש בבנים מה שאין באבות.

באבות הוא אומר (במדבר לו,ח), "וכל בת יורשת נחלה ממטות בני ישראל לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה, למען ירשו בני ישראל איש נחלת אבותיו", ודין זה אינו שייך בבנים, שהותרו השבטים להנשא זה לזה. כמו שיבואר לקמן.

והרבה מצות נצטוו בנים שלא נצטוו אבות, דהיינו מצוות התלויות בארץ, הא

סק"יא, בשם מהרש"ל והפרישה, שעל כל פנים צריך שהזקן יהיה גם חכם קצת].

וראיתו, מדאמר רב אשי — "והוא דמופלג בחכמה, והוא דמופלג בזקנה", משמע, דהיכא דהוה תרווייהו מופלגין, הולכים בישיבה אחר החכם ובמטיבה אחר הזקן.

מכלל, דהיכא דלא הוה תרווייהו מופלגין, לא האי ולא האי, הולכין בכל מקום אחר אחד מהן. ומדלא פירש, איכא למימר דמסתמא הולכין אחר הזקן. דבשביל שהבחור חכם קצת יותר ממנו אין לנו לבייש את הזקן.

והחכם אינו בוש בכך, מאחר שזקן ממנו, יודע הוא שבשביל זקנתו חולקין לו כבוד.

והר"ן כתב, שיש חולקים, וסוברים שבמקום שאין אחד מהם מופלג, הוי כאילו שניהם מופלגים, ובישיבה הלך אחר החכמה, ובמטיבה הלך אחר הזקנה.

אבל אם אינו מופלג בזקנה, החכם שהוא מופלג קודם לכבודו.

אם כן, עולה מסוגיין: דחכם מופלג, וזקן מופלג שאינו חכם כל כך: בישיבה, הלך אחר חכמה, להושיב החכם בראש, ולדבר תחלה. במטיבה, הלך אחר זקנה.

והיכא דחכם הוי מופלג בחכמה, והזקן אינו מופלג בזקנה, בכל מקום הלך אחר חכמה, אפילו במטיבה.

והיכא דהזקן הוי מופלג בזקנה, והחכם אינו מופלג בחכמה, בכל מקום הלך אחר זקנה, ואפילו בישיבה.

הואיל והזקן חכם קצת, אע"פ שהבחור חכם יותר ממנו.

וכתב הרשב"ם, דהיכא דלא מופלג, לא האי בחכמה, ולא האי בזקנה, נראה בעיני דבכל מקום הלך אחר זקנה. [ועיין ש"ך יו"ד רמד

מפני שיש באבות שאין בבנים, ויש בבנים מה שאין באבות, הוצרך לומר אבות, הוצרך לומר בנים. עד כאן הברייתא.

מד"ק רבה: קתני מיהת, "באבות הוא אומר וכל בת יורשת נחלה", כלומר, שאסור לאשה משבט אחד להנשא לשבט אחר?

ומתרצת הגמרא: הוא מוטיב לה והוא מפרק לה, [הוא הקשה והוא תירץ], לבר מבנות צלפחד. ולהן הותר להנשא אף לבני שבט אחר.

הגמרא חוזרת לבאר את הברייתא שהובאה בדברי רבה:

אמר מר, "באבות הוא אומר וכל בת יורשת נחלה".

באבות אין, בבנים לא. כלומר, בבנים לא נאמר האיסור להנשא בין השבטים.

ומקשה הגמרא: מאי משמע? מגלן שפסוק זה לא נאמר לדורות?

אמר רבא אמר קרא, "זה הדבר".

ודרשינן: דבר זה לא יהא נהג אלא בדור זה.

אמר ליה רבה זוטרי לרב אשי: אלא מעתה, "זה הדבר" דשחוטאי חוץ⁽¹⁷⁴⁾, הכי נמי דלא יהא נהג אלא בדור זה?

ומתרצת הגמרא: שאני התם דכתיב (שם

פסוק ז') "ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים אשר הם זונים אחריהם, חוקת עולם תהיה זאת להם לדורותם". ולכן נוהג לדורות.

עוד מקשינן: "זה הדבר" דראשי קכ-ב המטות⁽¹⁷⁵⁾, הכי נמי דלא יהא נהג אלא בדור זה?

אמר ליה: ההוא יליף "זה זה", מהתם. דהיינו משחוטאי חוץ, וכשם ששחוטאי חוץ נוהגים לדורות, הכא מי פרשת נדרים נוהגת לדורות.

ומקשה הגמרא: אם כן, האי "וכל בת יורשת נחלה..." [נמי ליליף "זה זה" מהתם, ונלמד מכאן אף לדורות?

ומתרצת הגמרא: האי מאי, בשלמא התם [בשחוטאי חוץ ובנדרים] איצטריך למכתב "זה הדבר" לצורך גזירה שוה אחרת, [המובאת להלן], לכן דרשינן נמי גזירה שוה לומר שנוהגים לדורות, אבל הכא [הסבת נחלה] למאי איצטריך למכתב "זה הדבר"?

ואם תאמר, שנאמר "זה הדבר" להך גזירה שוה גופא, לומר לך שדין זה נוהג לדורות,

אין לומר כן! דאם רצה לומר שנוהג לדורות, אינו צריך גזירה שוה, אלא לשתוק קרא מיניה, וממילא אנא ידענא דלדורות הוא.

ואם כן, ודאי מדאמרין בהסבת נחלה "זה

קרבן לה' לפני משכן ה' דם יחשב לאיש ההוא דם שפך ונכרת האיש ההוא מקרב עמו:".

175. במדבר (ל"ב, ושם), "וידבר משה אל

174. ויקרא (י"ז,ג), "...זה הדבר אשר ציוה ה' לאמר: איש איש מבני ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה, או אשר ישחט מחוץ למחנה: ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב